

Indledning

I del I gennemgås reglerne om tilbagebetaling i den sociale lovgivning. Tilbagebetaling kan være et vilkår for en hjælp bliver ydet (kapitel 1 modtaget med rette), og tilbagebetaling kan blive aktuel, når grundlaget for en hjælp har hvilet på urigtige oplysninger (kapitel 2 modtaget med urette). Først indledes med en kort gennemgang af forsørgerbegreber, rettighedssubjekt og hæftelse.

Forsørgerbegreber i den sociale lovgivning

Dansk ret hviler på et individualprincip, dvs. at den enkeltes rettigheder og pligter tager udgangspunkt i den enkelte person. Ved tilkendelse af sociale ydelser er der en række forskellige og ikke lige entydige »ideer« eller tankegange, der har ligget til grund for efter hvilke principper, der ville kunne udbetales ydelser.

Forsørgerbegreberne er beskrevet i Betænkning 9 nr. 989/1983 fra Justitsministeriets Ægteskabsudvalg og betænkning fra 1987 fra Socialministeriets udvalg om ligebehandling af samliv inden for den sociale lovgivning. Der er 4 forsørgerbegreber:

- 1) *den privatretlige* (lov om ægtefællers økonomiske forhold § 4, hvor ægtefæller har en privatretlig forsørgelsespligt overfor hinanden og efter § 13 i lov om børns forsørgelse, hvor forældre har en forsørgelsespligt overfor sine børn indtil det fyldte 18 år).
- 2) *den offentligretlige forsørgelsespligt* (Aktivlovens § 2. Enhver mand og kvinde har i forhold til det offentlige ansvar for at forsørge sig selv og sine børn under 18 år. Ansvar for at forsørge en ægtefælle ophører ved separation eller skilsmisse. Ansvar for at forsørge et barn ophører, hvis barnet selv har ansvar for at forsørge en ægtefælle eller et barn. Se en grundig gennemgang af den offentligretlige forsørgelsespligt i Socialt Tidsskrift nr. 7-8 1964 af V. Holm »Om forsørgelsespligten over for det offentlige«.) Samlivsophævelse er dog en social begivenhed.
- 3) *husstandsprincippet* (hjælp tildeles og udmåles under hensyn til ansøgerens husstandsforhold (samlever og/eller ægtefælle)).
- 4) *Individualprincippet* (Det betyder, at en ansøgers rettigheder alene er afhængig af den pågældendes egne forhold).

Rettighedssubjekt

Der indledes med et afsnit om hvem, der er rette modtager af en ydelse, fordi det er vigtigt at få afklaret, hvem der er den juridiske modtager af en ydelse eller er part i en bistands sag, i en række juridiske spørgsmål.

Er det ægtefællerne, de biologiske forældre, familien, det enkelte familiemedlem, forældremyndighedsindehaveren, barnet, den handicappede, personen eller andre, der er rette modtager af en social ydelse. Det kan man ikke umiddelbart svare på. Det afhænger af situationen (hjemmelsgrundlaget) – den aktuelle juridiske sammenhæng. Det vil derfor være praktisk at have et begreb – et analytisk hjælpemiddel – når man skal orientere sig i den sociale lovgivning særligt når juridiske sammenhænge skal belyses, idet »modtageren« skifter fra paragraf til paragraf¹. Hvem er part? Begrebet kan man bruge som hjælpemiddel til afklaring af:

- hvem der er rette modtager af ydelsen,
- hvilken myndighed, der har den stedlige kompetence til at træffe afgørelser i sagen²,
- hvem der har oplysnings- og underretningspligt,
- hvem der hæfter for serviceydelser,
- hvem der hæfter for eventuelle efterregulerings- og tilbagebetalingskrav,
- hvilke personers forhold, der har indflydelse på en skyldners tilbagebetalingsevne,
- hvem der, efter de almindelige modregningsregler, kan modregnes overfor.

Et overbegreb er praktisk, når modtageren af en ydelse eller parten i bistands sager i den sociale lovgivning er forskellig fra paragraf til paragraf. Eller man kan sige, at den samme person (modtageren af en social ydelse) kan »optræde« med forskellig retlig status.

Meningen med afsnittet er at belyse rettighedssubjektet/partssubjektet i den sociale lovgivning uden dog at foretage en fyldestgørende gennemgang af opholdskommunereglerne, hæftelsesspørgsmål, modregning mm, men blot ved eksempler at pege på forhold og sammenhænge, der knytter sig til rettighedssubjektet i den sociale lovgivning. Beskrivelsen af rettighedssubjektet består således ikke i en beskrivelse af selve

1. Se artikel i Juristen 1995 p. 385 om Rettighedsbegrebet i den sociale lovgivning af Mikael Kielberg.

2. Litteratur: »Bistandsloven med kommentarer« af Bo Antonsen, Grethe Buss og Anne Lind Madsen side 123 til 133, »Kommuners handlepligt og indbyrdes refusionspligt i henhold til bistandsloven« af Uffe Vesthy Madsen side 12 til 31 og artikel »Retlige problemer i forbindelse med bistandsklienters flytning« af Jon Andersen i Juristen 1991.225 ff., Temanummer nr. 15 18/8 2000 i Jurainformation om opholdskommuner og refusion af Mikael Kielberg samt i Socialret, Opholdskommune, Refusion (Jurainformation 2011) af Mikael Kielberg.

rettighedssubjektet, men i en beskrivelse af de juridiske sammenhænge hvor det optræder.

Dansk ret hviler på et individualprincip. Det vil sige, at rettigheder og pligter er bygget op omkring den enkelte person, medmindre andet er bestemt ved lov. Rettighedssubjektet er således normalt den enkelte person, men i visse tilfælde er det en samlebetegnelse for en flerhed af personer.

Rettighedssubjektet har retsevne. Det betyder, at subjektet både har rettigheder og pligter. Begge disse er normalt til stede hos en voksen, men for børns vedkommende kan det forekomme, at barnet kun har rettighederne og ikke pligterne. Som et eksempel på det sidste kan nævnes lov om børnetilskud og lov om børne- og ungeydelse, hvor barnet har retten til ydelsen, men forældrene har oplysningspligten mm.

Det fremgår af lovbestemmelserne, hvem der er rettighedssubjekt. Er det personen, ægtefællerne, forældrene, familien, forældremyndighedsindehaveren, barnet eller andre. Hvis der ikke er angivet noget herom i loven, er det som udgangspunkt den enkelte person.

Hver ægtefælle er et selvstændigt subjekt, medmindre andet er bestemt ved lov. Ifølge lov om ægtefællers økonomiske forhold § 1 har hver ægtefælle i levende live rådigheden over alt, hvad han har indført i fællesboet. Princippet indebærer, at den ene ægtefælles rettigheder og pligter ikke er afhængige af den anden ægtefælles gøren og laden, medmindre andet er bestemt ved lov.

I den danske socialret har man en forestilling om, at der er en gensidig offentligretlig forsørgelsespligt mellem ægtefæller. Dette fremgår ganske vist også af aktivloven, hvorefter enhver mand og kvinde overfor det offentlige er forpligtet til at forsørge sig selv, sin ægtefælle og sine børn under 18 år. Problemet er imidlertid, at dette princip ikke fuldt ud er implementeret i de enkelte bestemmelser. Det betyder, at ydelser tildeles uafhængigt af ansøgerens tilknytning til en anden person eller ægtefælle og uafhængigt af tilknytningen til en husstand. De eneste eksempler, hvor den gensidige offentligretlige forsørgelsespligt fuldt ud er indført i lovgivningen er ved udmåling (ikke tildeling) af kontanthjælp, ved vurdering af en skyldners tilbagebetalingsevne³ og ved hæftelse af tilbagebetaling af terminsudgifter og indskud. På øvrige områder i socialretten er det individualprincippet, som hersker.

Ved en persons død *indtræder*⁴ boet (ikke enken, arvinger eller andre, men boet som et nyt rettighedssubjekt) i samtlige afdødes formueretlige fordringer, men ikke i

3. Der er endvidere sket en delvis implementering i relation til et af tildelingskriterierne ved ret til kontanthjælp, idet en ægtefælle til ansøgeren er forpligtet til at have udnyttet sin rådighedsforpligtelse, men det gør dog ikke ægtefællen til modtager af ydelsen.

4. Jf. U.1976 side 717, hvorefter det blev slået fast, at en persons forhold til en plejehjemsplads er af en personlig art, der ophører ved dødsfald. Boet fandtes derfor end ikke efter konkurslovens § 17 berettiget til at indtræde i forholdet. Der var ikke oplyst om omstændigheder, der havde været til hinder for, at plejehjemmet havde kunnet opbevare boets beskedne løsøre uden udgift for boet.

personlige fordringer⁵. Det betyder, at retten til en formueretlig fordring består efter dødsfaldet, hvis den er stiftet inden ansøgeren døde. Derimod forudsætter retten til en personlig ydelse, at ansøgeren er i live ved meddelelse af forvaltningsakten vedrørende ydelsen.⁶

Hæftelse

Serviceydelser

Det fremgår af serviceloven, at den, der modtager bistand fra det offentlige til sig selv, sin ægtefælle eller sine børn, skal betale herfor⁷. Betalingsspørgsmålet er således henlagt til regulering i de bestemmelser, der regulerer de enkelte serviceydelser⁸. Hvis der ikke er hjemmel til at opkræve betaling for ydelsen, vil myndigheden være afskåret herfra. Sker dette alligevel, vil der være tale om en retlig mangel, som vil medføre en pligt for myndigheden til at tilbagebetale det modtagne til borgeren⁹. Betaling for serviceydelser skal foretages af den person, der har ansøgt om og modtaget ydelsen. Pligten til at betale påhviler således rettighedssubjektet.

Ved betaling for daginstitution opstår der imidlertid problemer. I henhold til loven er rettighedssubjektet barnets forældre. Det er uafklaret, hvad der skal forstås ved *forældre*. Forældre må forstås som biologiske forældre, herunder adoptivforældre, men ikke plejeforældre. I relation til betaling for daginstitution vil det endvidere være naturligt at forudsætte, at de biologiske forældre er samlevende¹⁰. Denne fortolkning blev dog ikke lagt til grund i U.1991.126 V, hvor en biologisk far, der var samlevende med barnets biologiske mor, ikke hæftede for en restance for daginstitutionsbetaling i henhold til bistandslovens § 73¹¹ fordi han ikke havde del i forældremyndigheden. Det ville have været mere forståeligt, hvis dommen var kommet til det resultat, at faderen tillige hæftede for betaling af restancen, idet han var biologisk far og boede sammen med den biologiske mor til barnet. Endvidere betalte han ikke bidrag. Efter dagælden-

5. Som eksempler på personlige fordringer kan nævnes sygedagpenge, ydelser efter lov om social pension og godtgørelse for tort, jf. § 26 i lov om erstatningsansvar og erstatning for tab af erhvervsevne efter arbejdsskadeloven, jf. U.1961.280 Ø.

6. »Forvaltningsret« af Gammeltoft-Hansen m.fl. side 397 og 399.

7. Der er tale om betaling for en ydelse, som rettighedssubjektet skal betale for, og der er således ikke tale om en tilbagebetalingsituation.

8. Fx. Daginstitutionsoophold og plejehjemsophold.

9. Jf. O-41-93 og Lis Sejr i Jurainformation 1992 nr. 2 side 16.

10. Det er almindeligt antaget, at den af ikke samlevende forældre, der betaler børnebidrag ikke er forælder i denne sammenhæng. Det er almindeligt antaget, at den af ikke samlevende forældre, der betaler børnebidrag ikke er forælder i denne sammenhæng.

11. Man kan næsten sige, at hvis en biologisk far, der er samlevende med moderen, ikke hæfter for udgiften til børnehaven, bør loven laves om. Men til hvad, når rettighedssubjektet i dagældende bistandslovs § 73 er forældre, ikke forældremyndighedsindehaveren.

de bistanndslovs § 73 skulle der betales for daginstitutioner af forældre. Rettighedssubjektet for betalingen for denne serviceydelse var og er i følge bestemmelsen *forældre*. Det væsentlige må være, at forældre hæfter for betaling, herunder restancer for daginstitutionspladser. Det er ikke afgørende, om parterne er gift, eller om begge de biologiske forældre har del i forældremyndigheden, men om de er samlevende. Bidragspligtige er ikke omfattet af retssubjektet – *forældre* – i bestemmelsen, og hæfter således ikke for betaling af daginstitution.

Ifølge O-20-94 påhvilede det B kommune, at stille institutionsplads til rådighed, fordi barnet havde samme opholdskommune som faderen, selv om han ikke havde forældremyndigheden, men blot havde barnet i privat familiepleje. Det berettigede B kommune til i denne situation at opkræve daginstitutionsbetaling for barnet, idet faderen hæftede for betalingen, selv om barnets mor, der boede i A kommune, havde forældremyndigheden over barnet. Ankestyrelsen lagde vægt på, at faderen havde indmeldt barnet i daginstitution og som led i plejeforholdet var berettiget til offentlige ydelser, samt at moderen var pålagt bidragspligt over for barnet, hvilket sædvanligvis betragtes som tilstrækkelig opfyldelse af forsørgelsespligten.

Det fremgår endvidere af O-8-94, hvor en fraskilt mand, som ikke havde forældremyndigheden, hæftede for en restance vedrørende et barns dagpleje, der var opstået i en periode, hvor han stadig boede sammen med mor og barn samt havde del i forældremyndigheden. Forældrene hæftede således solidarisk for betalingen af dagplejen.

I situationer, hvor der skal ske tilbagebetaling og/eller efterregulering for betaling af daginstitutionsophold, er det alene det rettighedssubjekt, der har modtaget ydelsen, der hæfter for et tilbagebetalings- eller efterreguleringskrav.

Tilbagebetaling af hjælp

Tilbagebetalingskrav skal som udgangspunkt rejses over for modtageren af ydelsen. Det vil sige, at det er den person, der opfyldte betingelserne for at modtage hjælp, der hæfter for krav om tilbagebetaling, medmindre andet er angivet ved lov. Det vil sige rettighedssubjektet og kun det hæfter for tilbagebetalingskrav, medmindre andet er angivet ved lov. Det har tidligere været antaget, at ægtefællers gensidige forsørgelsesret indebar, at begge ægtefæller hæftede for tilbagebetaling af sociale ydelser – uanset kun den ene opfyldte betingelserne for at modtage ydelsen. Det synspunkt er der endelig gjort op med i:

U.1985.522 H. En kommune havde i 1978 udbetalt kontanthjælp med tilbagebetalingspligt til M. Hjælpen var ydet til dækning af udgifter i M's og ægtefællen H's fælles husholdning, herunder også terminsudgifter og skatter vedrørende en fast ejendom, der tilhørte H som særeje, og til ydelser på et af H optaget sparekasselån. Der var ikke hjemmel til at gøre tilbagebetalingskravet

gældende mod H. I følge O-15-92¹² fandt Ankestyrelsen, at der i et vist omfang var tale om solidarisk ægtefællehæftelse ved tilbagebetaling af terminshjælp. Denne opfattelse er blevet underkendt i U.1996.1608 H¹³, hvorefter det kræver udtrykkelig lovhjemmel at pålægge solidarisk ægtefællehæftelse for tilbagebetaling af hjælp, der alene er ansøgt af og bevilget den ene ægtefælle.

Der er efterfølgende fastsat lovhjemmel for, at begge ægtefæller hæfter uanset om hjælpen kun er ydet den ene ægtefælle, jf. § 92, stk. 2, i aktivloven.

I § 92, stk. 2, i aktivloven:

Stk. 2. Ægtefæller hæfter solidarisk for krav om tilbagebetaling efter stk. 1, 1. pkt. Dette gælder, uanset om hjælpen er ydet til den ene eller begge ægtefæller, og uanset om boligen er ejet af den ene eller begge ægtefæller.

Pensionsloven

Hæftelse for tilbagebetaling af for meget udbetalt pension påhviler rettighedssubjektet for modtagelsen af pensionen. I tilfælde, hvor en pensionist i god tro har modtaget sin pension, men hvor ægtefællens forhold er årsag til, at der er udbetalt for meget i pension, er det et spørgsmål, om tilbagebetalingskravet kan rettes mod begge ægtefæller. Der vil i sådanne tilfælde ikke kunne gøres krav gældende mod pensionisten, der var i god tro. Det til ægtefællen for meget udbetalte vil formentligt kunne kræves tilbagebetalt hos den, der har afgivet urigtige oplysninger – dog ikke på baggrund af tilbagebetalingsbestemmelserne i pensionsloven, men efter dansk rets almindelige erstatningsregler.

Ankestyrelsen fandt i P-14-88, at der ikke kunne rejses tilbagebetalingskrav mod H i en situation, hvor to ægtefæller M og H fik udbetalt for meget i pensionstillæg, fordi M ikke rettidigt havde givet kommunen oplysning om arbejdsindtægt og formuefor skydninger. Ankestyrelsen lagde vægt på, at H ikke havde medvirket ved afgivelsen af urigtige oplysninger og heller ikke kunne antages at have modtaget det deraf følgende for store pensionstillæg mod bedre vidende.

12. Se kritisk kommentar til denne afgørelse i Folketingets Ombudsmands beretning for året 1993 side 247 ff., hvor der gives udtryk for, at ægtefællers solidariske hæftelse for tilbagebetaling af hjælp, der alene er ansøgt af og bevilget den ene ægtefælle, forudsætter udtrykkelig lovhjemmel.

13. Se desuden U.1996.1212 V om bortfald af den subsidiære hæftelse.

Kapitel 1

Tilbagebetaling af ydelser, der er modtaget med rette

I dette kapitel gennemgås reglerne om tilbagebetaling af ydelser, der er modtaget med rette. Det vil sige, at modtageren har været i god tro og har været fuldt ud berettiget til den udbetalte ydelse. Der er tale om situationer, hvor modtageren af ydelsen i en trangssituation er berettiget til hjælp, men hjælpen er gjort betinget af, at den pålægges tilbagebetalingspligt. Tilbagebetaling af ydelser, som er modtaget med rette findes i to love, dels aktivloven og dels pensionsloven samt tilbagebetaling efter dobbeltforsørgelsesgrundsætningen. Derimod gennemgås retsreglerne om SU-lån ikke. Tilbagebetalingssituationerne gennemgås i paragrafrækkefølgen: §§ 92, 93 (+ § 43 i pensionsloven) og 94 i aktivloven.

I aktivlovens §§ 92, 93¹ og 94 er nævnt en række situationer, hvor kommunalbestyrelsen henholdsvis skal (§ 92) og kan (93 og 94) træffe beslutning om, at kontanthjælp ydes mod tilbagebetaling. Aktivlovens §§ 93 og 94 understreger det teoretiske udgangspunkt, at kontanthjælp efter aktivloven ikke er tilbagebetalingspligtig. § 92 vedrører tilbagebetaling af terminshjælp og boligindskudslån. I pensionslovens § 43 kan kommunalbestyrelsen undtagelsesvis træffe beslutning om tilbagebetaling af personlige tillæg. Altså kun personlige tillæg, fx til dækning af køb af briller, afholdelse af ferie eller indkøb af medicin mm, men kan ikke pålægge tilbagebetaling af andre ydelser efter pensionsloven. Mulighederne for at pålægge tilbagebetalingspligt efter pensionslovens § 43 er i forhold til aktivloven således mere begrænset.

Kommunalbestyrelsen kan bestemme, at en hjælp ydes mod tilbagebetaling i følgende situationer efter aktivloven:

- 1) og skal træffe beslutning, hvis der er ydet hjælp til betaling af terminshjælp og boligindskudslån (§ 92),
- 2) når modtageren har udvist uforsvarlighed med sin økonomi, levevis, sit arbejde eller andet (§ 93),
- 3) fordi modtageren ikke har givet nødvendige oplysninger til andre offentlige myndigheder, private m.fl. der har betydning for modtagelse af anden offentlig forsørgelsesydelse mm. (§ 93),

1. Opregningen i § 93 er udtømmende.

- 4) hvis modtageren eller dennes ægtefælle er indblandet i kollektiv arbejdsstrid (§ 93),
- 5) når der på det tidspunkt, da der søges om hjælp på grund af økonomisk trang, foreligger forhold, der viser, at den pågældende i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen (§ 93),
- 6) når en person, der har modtaget hjælp, senere får udbetalt en erstatning, et underholdsbidrag eller lignende, der dækker samme tidsrum og samme formål som den udbetalte hjælp (§ 94).

Kommunalbestyrelsen kan bestemme, at en hjælp ydes mod tilbagebetaling i følgende situationer efter pensionslovens § 43:

- 1) når der må ydes personligt tillæg på grund af uforsvarlig økonomi,
- 2) når der på det tidspunkt, da der ydes personligt tillæg, foreligger forhold, der viser, at pensionisten i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen, eller
- 3) når en pensionist, der har modtaget personligt tillæg, senere får udbetalt et beløb, der dækker samme tidsrum og samme formål som det personlige tillæg.

Væsentlig forskelligt fra disse bestemmelser om tilbagebetaling er en række bestemmelser i de respektive love, hvorefter kommunalbestyrelsen har en ubetinget pligt til at træffe beslutning om tilbagebetaling, hvis en ansøger *mod bedre vidende uberettiget* har modtaget ydelser. De ydelser, der er modtaget med rette og som ved bevillingen er pålagt tilbagebetalingspligt, findes i aktiv- og pensionsloven og kan tillige ske efter grundsætningen om tilbagebetaling efter dobbeltforsørgelsesgrundsætningen og gennemgås nedenfor.

a) Aktivloven

Tilbagebetalingsbestemmelsen i aktivlovens § 91 (modtaget med urette), finder principielt anvendelse for samtlige ydelser efter aktivloven. Det gælder således alle de situationer, hvor et tilbagebetalingskrav kan opstå, idet modtageren har været uberettiget til ydelsen – uanset formålet med ydelsen. Hvorimod § 93 ikke har samme brede anvendelsesområde som § 91.

Anvendelsesområdet for § 93 afgrænses i stk. 2, hvorefter kommunen ikke kan træffe beslutning om tilbagebetaling efter stk. 1 af den hjælp, som en person modtager under tilbud om en aktiv beskæftigelsesindsats, tilbud i medfør af integrationsprogrammet efter integrationsloven og engangsbeløb efter § 25 a.

Det fremgår af § 94, stk. 2, (dobbeltforsørgelse), at kommunen ikke kan træffe beslutning om tilbagebetaling af den hjælp, som en person modtager under tilbud efter lov om aktiv beskæftigelsesindsats, tilbud i medfør af integrationsprogrammet efter

integrationsloven og engangsbeløb efter § 25 a. Det fremgår videre af § 94, stk. 3, at der ikke kan træffes beslutning om tilbagebetaling, når der udbetales erstatning for tab af erhvervsevne som følge af personskade efter lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, lov om erstatningsansvar eller lov om arbejdsskadesikring, bortset fra tilfælde nævnt i arbejdsskadesikringslovens § 29 (om refusion).

Anvendelsesområdet for § 93 om tilbagebetalingspligt er således ikke alle ydelser efter aktivloven. § 43 i pensionsloven er ligeledes begrænset, idet alene ydelser i form af personlig tillæg kan pålægges en tilbagebetalingspligt.

b) Pensionsloven

§ 14 i lov om social pension vedrører personligt tillæg. Tillægget kan udbetales til pensionister, hvis økonomiske forhold er særlig vanskelige. Der kan endvidere ydes personligt tillæg til betaling af varmeudgifter. Det er alene disse ydelser, der ved bevillingen kan pålægges en tilbagebetalingspligt.

1. Terminshjælp og boligindskudslån

Bevilling af terminshjælp mm skal altid tilbagebetales. Baggrunden er, at der foretages en form for opsparing ved terminsindbetalinger. Det offentlige kan ikke støtte en sådan berigelse for nogle, når lejere ikke får en tilsvarende berigelse ved hjælp til betaling af husleje. Efter § 92, stk. 3 i aktivloven, fastsætter ministeren regler om tilbagebetaling af den del af den særlige støtte efter § 34, der ydes til dækning af terminsudgifter.

§ 92². Den, der modtager særlig støtte efter § 34 til dækning af udgifter til renter og afdrag vedrørende ejerboliger og andelsboliger, skal tilbagebetale hjælpen. Det samme gælder for den, der modtager hjælp til boligindskud, eller hvad der kan ligestilles hermed.

-
2. Lovbemærkninger: Kommunen bør senest ved udbetaling af hjælpen orientere modtageren om, at hjælpen skal betales tilbage. I modsætning til tidligere omfatter tilbagebetalingspligten ikke kun hjælp til dækning af terminsudgifter i sædvanlige ejerboliger. Den obligatoriske tilbagebetalingspligt er udvidet til også at omfatte hjælp til dækning af renter og afdrag på lån vedrørende andelsboliger, uanset om den enkelte andelshaver kan eller ikke kan medregne en del af andelsboligforeningens driftsresultat i sin egen skattepligtige indkomst. Det afgørende er, at modtageren gennem hjælp til betaling af afdragene får en opsparing. Efter gældende praksis kan kommunen kun gøre et tilbagebetalingskrav gældende over for den ægtefælle, der har modtaget hjælpen, og som samtidig er ejer af boligen. I stk. 2 foreslås denne praksis ændret til, at ægtefæller hæfter solidarisk – dvs. sammen og hver for sig – for krav om tilbagebetaling af hjælp til dækning af renter og afdrag vedr. ejerbolig og andelsboliger, uanset om hjælpen er ydet til den ene eller begge ægtefæller, og uanset om boligen er ejet af den ene eller begge ægtefæller.

Stk. 2. Ægtefæller hæfter solidarisk for krav om tilbagebetaling efter stk. 1, 1. pkt. Dette gælder, uanset om hjælpen er ydet til den ene eller begge ægtefæller, og uanset om boligen er ejet af den ene eller begge ægtefæller.

Stk. 3. Beskæftigelsesministeren fastsætter regler om tilbagebetaling efter stk. 1, 1. pkt.

Stk. 4. En person, der har modtaget hjælp til boligindskud med tilbagebetalingspligt efter stk. 1, 2. pkt., har pligt til at oplyse kommunen om udbetaling af boligindskud, eller hvad der kan ligestilles hermed, i forbindelse med opsigelse af lejemålet, fraflytning eller lignende.

Uddrag af soc.min. vejledning nr. 39 af 5. marts 1998 samt p-afgørelser:

12.1.2. Tilbagebetaling af hjælp til renter og afdrag vedr. ejerbolig og andelsboliger samt boligindskud.

432. Den, der modtager særlig støtte efter § 34 til dækning af renter og afdrag vedr. ejerbolig og andelsboliger, skal efter § 92, stk. 1, tilbagebetale hjælpen. Det samme gælder for personer, som modtager hjælp til boligindskud, eller hvad der kan ligestilles hermed.

Ubetinget pligt

Det er præciseret, at modtageren altid har pligt til at tilbagebetale hjælpen.

Orientering

433. Kommunen bør senest ved udbetaling af hjælpen orientere modtageren om, at hjælpen skal betales tilbage.

Andelsboliger

434. Tilbagebetalingspligten omfatter både hjælp til dækning af terminsudgifter i sædvanlige ejerboliger og hjælp til dækning af renter og afdrag på lån vedrørende andelsboliger, uanset om den enkelte andelshaver kan eller ikke kan medregne en del af andelsboligforeningens driftsresultat i sin egen skattepligtige indkomst. Det afgørende er, at modtageren gennem hjælp til betaling af afdragene får en opsparring.

Ægtefæller

435. Ægtefæller hæfter solidarisk – dvs. sammen og hver for sig – for krav om tilbagebetaling af hjælp til dækning af renter og afdrag vedr. ejerbolig og andelsboliger, uanset om hjælpen er ydet til den ene eller begge ægtefæller, og uanset om boligen er ejet af den ene eller begge ægtefæller, jf. § 92, stk. 2.

47-11. En kvinde hæftede som medansøger om boligstøtte for krav om tilbagebetaling af støtte for den periode, hvor hun havde boet i boligen. Ankestyrelsen lagde vægt på, at kvinden som medansøger var orienteret om pligten til at oplyse om ændringer, og at manglende opfyldelse af oplysningspligten kunne medføre krav om tilbagebetaling af boligstøtte. Da kvinden ved sin underskrift som medansøger var bekendt med tilbagebetalingspligten, kunne det forhold, at hun ikke havde skrevet under i feltet om solidarisk hæftelse, ikke føre til en nedsættelse af tilbagebetalingskravet.

Bemyndigelse

436. Socialministeren er efter § 92, stk. 3, bemyndiget til at fastsætte nærmere regler om tilbagebetaling af den del af den særlige støtte, som ydes til dækning af renter og afdrag på lån vedrørende ejerboliger og andelsboliger. Denne bemyndigelse er udmøntet i § 10 i Socialministeriets bekendtgørelse nr. 78 af 4. februar 1998 om særlig støtte efter § 34 i lov om aktiv socialpolitik,

som er optrykt som bilag 6. Opgørelsen af den hjælp, der er tilbagebetalingspligtig, er beskrevet i afsnit 4.2.5.2.

Særlig oplysningspligt

437. Personer, der modtager hjælp til boligindskud med tilbagebetalingspligt efter § 92, stk. 1, har en særlig oplysningspligt. For at lette kommunens mulighed for at gennemføre tilbagebetalingskravet har modtageren efter § 92, stk. 4, pligt til at oplyse kommunen om udbetaling af boligindskud, eller hvad der kan sidestilles hermed, i forbindelse med opsigelse af lejemålet, fraflytning eller lignende.

9-09. Det sociale nævn og Ankestyrelsen kan behandle klager om boligydelsesslån, herunder spørgsmål om tilbagebetaling af boligydelsesslån. Borgeren skulle tilbagebetale boligydelsesslånet, da boligen var solgt, og boligydelsesslånet forfaldt ved ejerskifte.

M-6-08. Lejer har selv ansvar for, at der bliver givet meddelelse om f.eks. flytning til boligstøttekontoret. Når boligstøtte udbetales direkte til udlejer og ikke lejer, bør kommunen i vejledningen til boligstøttedtageren særligt præcisere, at det ikke er tilstrækkeligt at meddele flytning til boligselskabet med forventning om, at boligselskabet giver meddelelse til boligstøttekontoret. Ankestyrelsen fandt ikke i den konkrete sag, at ansøger havde svigtet sin oplysningspligt på en sådan måde, at hun burde pålægges tilbagebetalingspligt.

Kommunen orienterer den, der søger om hjælp, om den særlige oplysningspligt og konsekvenserne af, at den pågældende tilsidesætter oplysningspligten.

Kommunalbestyrelsen skal træffe beslutning om tilbagebetaling, i det omfang der ydes kontanthjælp til dækning af terminsudgifterne vedrørende fast ejendom og boligindskud. Beslutningen om tilbagebetaling er obligatorisk, dvs. kommunalbestyrelsen kan ikke skønne, om hjælpen skal ydes mod tilbagebetaling. Pligten indtræder, når der udbetales kontanthjælp til dækning af terminsudgifter.

I de tilfælde, hvor kommunalbestyrelsen ved hjælpens udbetaling ikke skal underrette om tilbagebetalingspligten, nemlig når der senere kan blive tale om tilbagebetalingspligt efter § 94 (dobbeltforsørgelse), § 43, stk. 1, nr. 3, i pensionsloven (dobbeltforsørgelse) og efter § 92 i aktivloven (terminsudgifter) er det god forvaltningsskik, allerede ved hjælpens udbetaling at oplyse om, at hjælpen kan kræves tilbagebetalt. Dette forudsætter naturligvis, at kommunen er bekendt med de forhold, der kan udløse tilbagebetaling, men det er altså ikke en betingelse for at kunne opretholde kravet om tilbagebetaling.

Der er næppe hjemmel i aktivloven til at kræve hjælp, der ydes til hjælp af omkostninger (morarenter, misligholdelsesgebyr og inkassoomkostninger) i forbindelse med opstået terminsrestance, tilbagebetalt. Af bemærkningerne til lovbestemmelsen fremgår det, at der ved udtrykket terminsudgifter alene har været tænkt på afdrag og renteudgifter.

Ankestyrelsen har i en ældre afgørelse (O-28-98) fundet at hjælp til køb af skurvogn ikke kunne sidestilles med indskud i lejemål. Ankestyrelsen fandt, at aktivlovens

§ 92, stk. 1), efter en fortolkning af dens ordlyd 'boligindskud, eller hvad der kan sidestilles hermed' sammenholdt med bestemmelsens forarbejder måtte forstås således, at der alene sigtedes på husleje, depositum og andre former for kontant indskud i forbindelse med erhvervelse af et lejemål.

Forvaltningen har ikke mulighed for at foretage pantesikring af de beløb, der udbetales til dækning af terminsudgifter, medmindre dette er tilladt ved lov, hvilket det ikke er.

Når en person modtager revalideringsydelse, skal der ikke ske tilbagebetaling af nogen del af ydelsen, som er anvendt til betaling af termin. Baggrunden herfor er, at bruttorevalideringsydelsen både skal dække leveomkostninger og boligudgifter. Bli- ver der ydet supplerende kontanthjælp i en sådan situation, vil beløbet kunne kræves tilbagebetalt efter § 92. Særligt om hæftelse henvises til gennemgangen ovenfor om hæftelse.

I følge aktivloven § 92, træffer kommunalbestyrelsen endvidere beslutning om tilbagebetaling i det omfang der ydes økonomisk hjælp til boligindskud, eller hvad der kan ligestilles hermed. Modtageren af hjælp har pligt til at underrette kommunalbestyrelsen om udbetaling af boliginskuddet, eller hvad der kan sidestilles hermed, i forbindelse med opsigelse af lejemålet, fraflytning eller lignende.

2. Tilbagebetalingspligt – § 93 i aktivloven og § 43 i pensionsloven

2.1. Indledning

§ 93 i aktivloven og § 43 i pensionsloven angiver udtømmende de tilfælde, hvor kommunen kan træffe afgørelse om, hjælpen skal betales tilbage. Bestemmelserne er fakultative. Afgørelserne skal være skriftlige, skal være begrundet, hvilket betyder, at det ikke er tilstrækkeligt blot at foretage en afkrydsning på en blanket. Der skal ligeledes anføres de hovedhensyn der ligger til grund for afgørelsen. En kommune kan heller ikke ændre sin begrundelse for et eventuelt pålæg om tilbagebetaling, idet ansøgeren på tidspunktet for hjælpens ydelser skal have en reel mulighed for at vurdere de samlede vilkår for hjælpen. Efter nugældende administrativ praksis foretages der ikke en væsentlighedsvurdering.

Det er den faktiske hjælp (bruttobeløbet), der skal tilbagebetales.

§ 93 i aktivloven. Kommunen kan træffe beslutning om tilbagebetaling, når der ydes hjælp,

- 1) fordi modtageren har udvist uforsvarlig økonomi,
- 2) fordi modtageren ikke har givet nødvendige oplysninger til andre offentlige myndigheder, private m.fl., der har betydning for modtagelse af anden offentlig forsørgelsesydelse, tilbud efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats eller tilbud i medfør af integrationsprogrammet efter integrationsloven m.v.,

- 3) fordi modtageren eller ægtefællen er indblandet i en kollektiv arbejdsstrid, eller
- 4) når der på det tidspunkt, da der søges hjælp på grund af økonomisk trang, foreligger forhold, der viser, at den pågældende i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen.

Stk. 2. Kommunen skal senest ved udbetaling af hjælpen oplyse modtageren om, at hjælpen skal betales tilbage og med hvilken begrundelse.

Stk. 3. Kommunen kan ikke træffe beslutning om tilbagebetaling efter stk. 1 af den hjælp, som en person modtager under tilbud efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, tilbud i medfør af integrationsprogrammet efter integrationsloven og engangsbeløb efter § 25 a.

§ 43 i pensionsloven. Kommunalbestyrelsen kan undtagelsesvis træffe beslutning om tilbagebetaling af personlige tillæg. Tilbagebetaling kan kræves,

- 1) når der må ydes personligt tillæg på grund af uforsvarlig økonomi,
- 2) når der på det tidspunkt, da der ydes personligt tillæg, foreligger forhold, der viser, at pensionisten i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen, eller
- 3) når en pensionist, der har modtaget personligt tillæg, senere får udbetalt et beløb, der dækker samme tidsrum og samme formål som det personlige tillæg.

Stk. 2. I de tilfælde, der er nævnt i stk. 1, nr. 1-2, kan tilbagebetaling kun kræves, hvis kommunalbestyrelsen ved ydelsen af personligt tillæg har gjort pensionisten bekendt med tilbagebetalingspligten.

A-10-06. En kommune var ikke berettiget til at ændre sin begrundelse om tilbagebetalingspligt, selv om det alene skete for den fremtidige hjælp. Pligten til at tilbagebetale en modtaget social ydelse måtte opfattes som et vilkår, knyttet til den oprindelige tildeling, men dog et vilkår af særlig karakter, idet der i loven var fastslået en række selvstændige betingelser, som skulle være opfyldt, for at vilkårene lovligt kunne stilles. Ankestyrelsen fandt, at det forhold, at kravet om tilbagebetalingspligt var ulovligt, ikke medførte, at ydelsen (bevillingen af kontanthjælp) også var ulovlig. Kommunens afgørelse herom var derfor fortsat lovlig, uanset om vilkåret var faldet væk.

A-20-02. En kommune undlod trods tilkendegivelse herom at standse kontanthjælpen, selvom ansøgeren ikke tog imod et anvist pasningstilbud til sit barn. Der var ikke hjemmel i aktivloven til at kræve tilbagebetaling af kontanthjælpen. Ankestyrelsen lagde vægt på, at afvisning af at tage imod et tilbud om børnepassning ikke kunne betragtes som afvisning af at tage imod et rimeligt tilbud om arbejde, aktivering eller andre beskæftigelsesfremmende foranstaltninger.

A-13-00. Kommunen skulle have standset udbetalingen af kontanthjælp, da ansøger afviste et rimeligt tilbud om aktivering, som fortsat stod åbent for ham. Der var ikke hjemmel til, at kommunen kunne yde kontanthjælp mod tilbagebetalingspligt. Den udbetalte hjælp skulle derfor ikke tilbagebetales.

O-4-98. En afgørelse om tilbagebetalingspligt, som ikke havde angivet de hovedhensyn, som havde været bestemmende for, at en kommune havde fundet, at der forelå ubegrundet opsigelse af arbejdet, måtte anses for at være utilstrækkeligt begrundet. Ankestyrelsen lagde ved afgørelsen til grund, at en tilbagebetalingsserklæring måtte anses for at være en skriftlig.

O-129-97. Der skulle ske tilbagebetaling af den faktisk bevilgede hjælp i tilfælde, hvor der blev ydet hjælp med tilbagebetalingspligt. I tilfælde, hvor der var bevilget hjælp med et skattepligtigt beløb, var det således bruttobeløbet, der skulle tilbagebetales, uafhængig af, hvorledes den ydede hjælp i øvrigt var behandlet skattemæssigt, da der ikke i bistandslovens (nu aktivlovens) bestemmelser var hjemmel til at foretage en skattemæssig omberegning af den ydede hjælp sideløbende med, at tilbagebetalingen fandt sted. Den del af ægtefællernes samlede hjælp, der måtte anses for

at være ydet til hustruen som følge af, at manden havde opgivet sit arbejde, kunne derimod ikke kræves tilbagebetalt, da hustruen ikke kunne anses for ubegrundet at have opgivet sit arbejde. Kommunen kunne derfor ikke indtræde i den overskydende skat, der var udbetalt til hustruen, til dækning af tilbagebetalingspligtig kontanthjælp vedrørende manden.

O-76-97. Tilbagebetalingserklæringer må anses for at være skriftlige afgørelser, som skal opfylde formkravene i forvaltningsloven. Ankestyrelsen har truffet afgørelse i 4 sager, hvor der forelå tilbagebetalingserklæringer. I 2 af sagerne var der ved afkrydsning alene henvist til bistandslovens § 26, stk. 1, nr. 1 (nu aktivlovens § 93, stk. 1). I 2 andre sager var der ved afkrydsning alene henvist til bistandslovens § 26, stk. 3. Alle sager måtte anses for utilstrækkeligt begrundede. Den utilstrækkelige begrundelse medførte en forlængelse af klagefristen. (P-afgørelsen omtaler ikke den retlige problemstilling om ugyldighed). Den omstændighed, at der eventuelt var givet en mundtlig begrundelse, fritog ikke forvaltningen for samtidig at meddele en skriftlig begrundelse.

O-18-97. Ydelser udbetalt under aktivering (i form af højskoleophold) var ikke tilbagebetalingspligtige, da hjælpen var forbundet med en modydelse. Ankestyrelsen lagde endvidere vægt på, at der ikke var hjemmel i bistandsloven til generelt at yde kontanthjælp mod tilbagebetalingspligt uden hensyn til, om lovens betingelser for at modtage hjælpen i øvrigt var opfyldt.

2.2. Kommunen skal senest ved udbetaling af hjælpen oplyse modtageren om, at hjælpen skal betales tilbage og med hvilken begrundelse

Modtageren af ydelsen skal gøres bekendt med tilbagebetalingsforpligtelsen. Det fremgår af aktivlovens § 93, stk. 2³. Det fremgår tilsvarende af pensionslovens § 43, stk. 2⁴, at tilbagebetaling kun kan kræves, hvis kommunalbestyrelsen ved ydelsen af personligt tillæg har gjort pensionisten bekendt med tilbagebetalingspligten. Underretningen er en gyldighedsbetingelse og skal ske samtidig med hjælpens udbetaling. I de tilfælde hvor det ikke er muligt at underrette modtageren på grund af hans tilstand, skal underretning ske så hurtigt som muligt, efter det lader sig gøre.

Meddelelse om tilbagebetalingskravet skal gives samtidig med ydelsen. Dette kan i visse situationer ikke lade sig gøre, men kommunen må snarest og helst dagen efter underrette og informere om baggrunden for, at tilbagebetaling skulle ske⁵.

I mangel af skriftlig meddelelse om tilbagebetalingspligten, er det kommunen, der har bevisbyrden for, at modtageren er gjort bekendt med pligten til at tilbagebetale.

-
3. Jf. U.1983.1117 Ø, hvor en tilbagebetalingspligt blev tilsidesat, fordi der ved udbetaling ikke udtrykkeligt var henvist til dagældende bistandslovs § 26, stk. 1, nr. 3.
 4. Jf. Tidligere P-1-96. Sag 1. Betingelserne for tilbagebetaling ikke opfyldt, da ansøgeren ikke i forbindelse med bevillingen var blevet orienteret om begrundelsen for tilbagebetalingskravet.
 5. Princippet fastslået i to nu ophævede p-afgørelser O-1-89. En person fik i en akut situation bevilget hjælp efter bistandslovens § 46 til befordring til forsorgshjem i ambulance. Ved kommunens tilsagn om betaling for ambulancekørslen var han ikke i en sådan tilstand, at han

Hvis kommunen ikke kan løfte denne bevisbyrde, er der ikke grundlag for tilbagebetaling.

Det er principielt ikke nok at anføre § 93, stk. 1. Det skal anføres hvilket nr., der er tale om og hvilken af lovens tilbagebetalingsgrunde, der er brugt. Borgeren skal samtidig informeres om, hvad bestemmelsen indebærer. Er modtageren ikke myndig ved hjælpens modtagelse, ændrer dette ikke på modtagerens forpligtelse til at skulle tilbagebetale, idet pligten ikke beror på en aftale mellem klient og forvaltning, men på aktivlovens § 93.

Tilbagebetalingserklæringer anses for at være skriftlige afgørelser, som skal opfylde formkravene i forvaltningsloven, jf. O-76-97. Det er således ikke tilstrækkeligt ved afkrydsning at henvise til § 93, stk. 1, nr. 1, 2 ... eller 4, idet dette anses for at være en utilstrækkelig begrundelse, fordi de nærmere omstændigheder, der har medført, at tilfældet henføres under bestemmelsen ikke er angivet. Retsvirkningen er dels, at ansøgeren har krav på en egentlig begrundelse og en forlængelse af ankefristen. Den omstændighed, at der eventuelt er givet en mundtlig begrundelse, fritager ikke forvaltningen for samtidig at meddele en skriftlig begrundelse.

A-27-01. Det kunne ikke sidestilles med uforvarlig økonomi, at ansøger havde sagt sit arbejde op, uden at have andet forsørgelsesgrundlag. Et krav om eventuel tilbagebetalingspligt på grund af ubegrundet opgivelse af arbejde burde have været rejst efter bestemmelsen herom. Kommunen kunne ikke efterfølgende ændre sin begrundelse for tilbagebetalingspligten. Den kontant-hjælp, ansøger havde fået udbetalt, kunne derfor ikke kræves tilbagebetalt.

Kommunen kan ikke træffe beslutning om tilbagebetaling efter § 93, stk. 1, af den hjælp, som en person modtager under aktivering, jf. O-18-97, hvorefter ydelser udbetalt under aktivering ikke var tilbagebetalingspligtige, da hjælpen var forbundet med en modydelse, jf. § 93, stk. 3, i aktivloven.

Det er almindeligt antaget, at ankemyndighederne kun kan tage stilling til, om et tilbagebetalingskrav er berettiget eller ej. Ankemyndighederne kan således ikke bestemme, at et beløb, der er modtaget med rette, skal tilbagebetales eller ændre en tilbagebetalingsgrund til en anden. Baggrunden for dette er, at borgeren så ikke har

kunne modtage meddelelse om tilbagebetalingspligt efter loven. Sådan meddelelse modtog han først, da han ca. 2 måneder efter henvendte sig til kommunen. Ankestyrelsen ophævede tilbagebetalingspligten under henvisning til, at betingelserne i loven ikke kunne anses for opfyldt. Der blev herved lagt vægt på, at klienten ikke, så snart det var muligt at underrette ham, var blevet gjort bekendt med, at den omhandlede hjælp var ydet med tilbagebetalingspligt. O-138-96 Ankestyrelsen ophævede tilbagebetalingspligten for hjælp udbetalt til ansøger, der var udeblevet fra et 6 ugers AMU-kursus. Ankestyrelsen lagde vægt på, at ansøger, der ubegrundet var udeblevet fra en beskæftigelsesfremmende foranstaltning, ikke umiddelbart i forbindelse med udeblivelsen var gjort bekendt med, at den hjælp, der herefter blev udbetalt til ham, var tilbagebetalingspligtig. Ankestyrelsen lagde videre vægt på, at kommunen ikke i tilstrækkeligt omfang havde fulgt sagen op i henhold til loven, idet opfølgning først blev foretaget ca. 1½ år efter udeblivelsen.

muligheden for at sige nej tak til hjælpen. Borgeren skal jo også normalt have besked om tilbagebetalingspligten allerede ved udbetalingen af hjælpen. Meddelelse om tilbagebetalingspligt er dog ikke en gyldighedsbetingelse i to andre situationer, nemlig hvis der er tale om dobbeltforsørgelse eller der ydes hjælp til betaling af terminshjælp.

2.3. Gennemgang af de enkelte tilbagebetalingssituationer

Herefter gennemgås tilbagebetalingssituationer, hvor hjælpen er modtaget med rette. De omtales i følgende rækkefølge i relation til aktivloven:

- 1) fordi modtageren har udvist uforsvarlig økonomi,
- 2) fordi modtageren ikke har givet nødvendige oplysninger til andre offentlige myndigheder, private m.fl., der har betydning for modtagelse af anden offentlig forsørgelsesydelse, tilbud efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats eller tilbud i medfør af integrationsprogrammet efter integrationsloven m.v.,
- 3) fordi modtageren eller ægtefællen er indblandet i en kollektiv arbejdsstrid, eller
- 4) når der på det tidspunkt, da der søges hjælp på grund af økonomisk trang, foreligger forhold, der viser, at den pågældende i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen.

I forhold til pensionsloven:

- 1) når der må ydes personligt tillæg på grund af uforsvarlig økonomi,
- 2) når der på det tidspunkt, da der ydes personligt tillæg, foreligger forhold, der viser, at pensionisten i løbet af kortere tid vil være i stand til at tilbagebetale hjælpen, eller
- 3) når en pensionist, der har modtaget personligt tillæg, senere får udbetalt et beløb, der dækker samme tidsrum og samme formål som det personlige tillæg.

2.3.1. Uforsvarlig økonomi

Det er vanskeligt at give en definition på, hvad der forstås ved »uforsvarlig økonomi«. Det er en samlebetegnelse, som dækker så vidt forskellige forhold, som tab af pung, bortgivelse af formue, ekstraordinære afdrag på gæld mm., men fælles for situationerne er, at ansøgeren har udvist en uforsvarlighed, som har været medvirkende til at bringe ham i en trangssituation.

a) Aktivloven

§ 93. Kommunalbestyrelsen kan træffe beslutning om tilbagebetaling, når der ydes hjælp, fordi modtageren har udvist uforsvarlig økonomi.

At en person står uden økonomiske midler og/eller arbejdsmuligheder kan ikke begrundes, at der gives afslag på hjælp, hvis pågældende i øvrigt opfylder betingelserne for at få hjælp, men har alene den virkning, at kommunalbestyrelsen kan beslutte at yde hjælpen mod tilbagebetalingspligt.

A-17-07. En kommune kunne ikke generelt henvise til, at der var tale om uforsvarlig økonomi, når en ansøger ikke kunne betale en forudsigelig udgift. Der skulle tages konkret stilling til, hvori den uforsvarlige økonomi bestod.

Ved forbrug af en større formue umiddelbart forud for en hjælpssituation, kan der ligeledes blive tale om, at hjælpen ydes mod tilbagebetaling. Hvor grænsen går for, hvad der kan betragtes som en større formue er svært at sige. Der er ingen afgørelser, der belyser dette problem. Sandsynligvis vil forbrug af en formue på nogle få tusinde kr. dog næppe kunne betragtes som uforsvarlig økonomi.

17-18. Når en borger har udvist uforsvarlig økonomi, kan kommunen træffe afgørelse om tilbagebetaling af hjælp, der bliver udbetalt i den periode, hvor borgeren ellers ville have kunnet forsørge sig selv. Kommunen kan dog ikke træffe beslutning om tilbagebetaling på grund af uforsvarlig økonomi af den hjælp, der bliver udbetalt i en periode, hvor borgeren deltager i tilbud efter LAB-loven eller tilbud i medfør af integrationsprogrammet efter integrationsloven. Perioden med tilbagebetalingspligt på grund af uforsvarlig økonomi ophører den dag, hvor borgeren ikke længere ville kunne forsørge sig selv af sin formue eller store indtægt, hvis borgeren ikke havde forbrugt den på en uforsvarlig måde. Perioder, hvor borgeren har været i tilbud efter LAB-loven mv., kan ikke forlænge tilbagebetalingsperioden ud over denne dato. I den konkrete sag skulle borgeren have kontanthjælp mod tilbagebetalingspligt i perioden fra den 29. juli 2016 til den 10. november 2016, i alt 3 måneder og 12 dage på grund af uforsvarlig økonomi. Borgeren var i denne periode i tilbud i flere korte perioder. Kommunen traf afgørelse om at forlænge tilbagebetalingsperioden med et antal dage svarende til de perioder, hvor borgeren havde deltaget i tilbud. Kommunen krævede på denne baggrund tilbagebetaling af hjælp, der var udbetalt også efter den 11. november 2016. Ankestyrelsen lagde vægt på, at borgeren i perioden 29. juli 2016 til 10. november 2016 kunne have forsørget sig selv, hvis ikke havde udvist uforsvarlig økonomi. Borgeren var således berettiget til hjælp uden tilbagebetalingspligt fra den 11. november 2016. Ankestyrelsen lagde dermed vægt på, at betingelsen om, at hjælpen skal være udbetalt på grund af uforsvarlig økonomi, ikke var opfyldt efter den 11. november 2016. Der kunne derfor ikke kræves tilbagebetaling efter denne dato.

Kommunen kan evt. beslutte, at hjælpen skal administreres, jf. aktivlovens § 90, hvis der gentagne gange har været tale om uforsvarlig økonomi. Der kan således typisk være tale om at hjælpen udbetales i små portioner og/eller ved rekvisition, samt at de faste udgifter sendes direkte til kreditor.

Hensigten med bestemmelsen i § 93, stk. 1, nr. 1 er at begrænse tilfælde af overdrevent forbrug hos ansøgere, der ikke svarer til ansøgerens økonomi. Det er således meningen, at en løn – som udgangspunkt – skal være mindst det samme tidsrum, som lønnen er udbetalt for (lønperioden). Kontanthjælp, dagpenge, efterløn, delpension og andre overførselsindkomster kan ligestilles med en lønindtægt. Hvis ansøgeren såle-

des er uden midler inden næste lønudbetaling, må det normalt betragtes som uforsvarlig økonomi.

2.3.1.1. Uforsvarligt forbrug af likvide midler

Likvide midler kan fx være løn, formue, arv, pension, erstatning mm. Personer, der har almindeligt arbejde, forudsættes ikke at skulle spare op af indtægten. Ved almindeligt arbejde forstås arbejde, der ikke er sæsonbetonet, men i princippet fortløbende året rundt. Hvis der er tale om ekstraordinære store indtægter ved fx fast sæsonarbejde, kan det således forekomme rimeligt, at der foretages en vis opsparing, så det ikke er nødvendigt at søge kontanthjælp i kortere perioder uden indtægter. Er der tale om almindelige lønindtægter bør udgangspunktet dog være, at lønnen kun skal dække lønperioden, selvom der er tale om sæsonarbejde. Der er endvidere en forpligtelse til at anvende løn og formue fornuftigt – ikke bare betale løs af eventuelle regninger eller indfri store gældsposter, før de er forfaldne til betaling⁶ umiddelbart forud for en hjælpsperiode.

198-09. At skifte med fælles arvinger, når det var muligt at sidde i uskiftet bo, måtte anses for uforsvarlig økonomi.

A-45-05. Ankestyrelsen fandt, at det måtte anses for uforsvarlig økonomi at indfri en kassekredit med en børneopsparing på et tidspunkt, hvor kassekrediten ikke var forfalden til betaling. Ankestyrelsen lagde blandt andet vægt på, at ansøger, der på tidspunktet for indfrielsen af kassekrediten nu modtog kontanthjælp, ikke havde undersøgt muligheden for en afdragsordning med sin bank.

A-4-02. Det forhold, at ansøger havde undladt at melde adresseændring til Folkeregisteret og Arbejdsformidlingen med den virkning, at han først fik udbetalt arbejdsløshedsdagpenge fra et senere tidspunkt end forventet, kunne ikke betragtes som uforsvarlig økonomi, da forholdet ikke kunne sidestilles med ødselt levned eller en uøkonomisk disposition.

O-55-99. Indfrielse af ikke-forfalden gæld måtte anses for uforsvarlig økonomi. Dette gjaldt uanset, at formuen skyldtes, at ansøger havde optaget studielån, og at formuen blev brugt til at indfri disse lån. Ankestyrelsen lagde vægt på, at de udbetalte studielån var bestemt til at dække studie- og leveomkostninger i almindelighed i forbindelse med uddannelse, men at der var tale om fri dispositionsret.

Transport (overdragelse af beløbet til en anden) af forventet udbetaling af overskydende skat i en kontanthjælpsperiode er ligeledes uforsvarlig økonomi.

Formuende personer, der giver penge væk, så de er uden midler, er berettiget til kontanthjælp efter aktivlovens almindelige principper. Den hjælp, personen er berettiget til, skal imidlertid ydes med tilbagebetalingspligt efter § 93, stk. 1, nr. 1, idet der ved bortgivelsen er handlet på en måde, der må anses for at være uforsvarlig.

6. Jf. O-13-89 og O-96-93.

Erstatninger eller andre udbetalinger skal anvendes efter sit formål. I modsat fald vil en hjælp blive gjort tilbagebetalingspligtig.

O-12-92 (ophævet). En løsladt person, som ved løsladelsen havde fået udbetalt et løsladelsesbeløb, var berettiget til kontanthjælp fra ansøgningstidspunktet. Ansøgerens anvendelse af løsladelsesbeløbet til betaling af husleje, seng og tøj kunne ikke betragtes som uforsvarlig økonomi, idet pengene var anvendt til det formål, løsladelsespenge er beregnet til.

2.3.1.2. *Uforsigtig adfærd*

Det der bliver lagt vægt på i forbindelse med uforsigtig adfærd er bl.a., om man handler som en fornuftig person⁷. Der har tidligere været et stort antal principafgørelser, der belyste, hvad der skulle forstås ved uforsvarlig økonomi, herunder bl.a. uforsigtig adfærd. Som eksempler fra disse på uforsvarlig økonomi kan nævnes:

- 7 gange fået hjælp mod tilbagebetaling, senest fordi han havde lagt sin pibe i den bukselomme hvor pengene lå, og næste morgen var bukser og penge brændt!
- En ansøger fik stjålet sin pung på vej til banken.
- Mistet kontanthjælpen under en »tur i byen«.

Hvis en person taber sin pung, er det som udgangspunkt personens risiko, idet han kunne have været mere forsigtig, og der skal derfor pålægges tilbagebetalingspligt, hvis der på grund af tabet opstår behov for at modtage kontanthjælp.

Hvis det ved dom er fastslået, at ansøgeren har været udsat for tyveri/røveri, vil det forekomme voldsomt at betegne situationen som uforsvarlig økonomi. Det må antages, at det er ansøgeren, der har bevisbyrden for, at der var tale om røveri.

Ved at bringe sit forsørgelsesgrundlag i fare eller direkte til ophør vil ligeledes kunne betragtes som uforsvarlig økonomi. Undladelse af at indgive selvangivelse med den følge, at der ikke kunne opnås sygedagpenge, kan betragtes som en frasigelse af forsørgelsesgrundlaget. Frasigelsen af forsørgelsesgrundlaget må betragtes som uforsvarlig økonomi.

Der er ikke i aktivloven en generel forpligtelse til at være medlem eller opretholde medlemskab af en A-kasse, men udmeldelse kan i særlige situationer medføre tilbagebetalingspligt. Det gælder bl.a. hvis pågældende melder sig ud for at få flere midler i en periode, hvor han modtager supplerende hjælp. Hvis en person derimod er selvforsørgende på det tidspunkt, hvor han vælger at melde sig ud af sin A-kasse, og der senere måtte opstå en trangssituation, er der således ikke grundlag for at gøre hjælpen tilbagebetalingspligtig. Hvis en A-kasse finder, at et medlem er selvforskyldt ledig, og derfor udelukkes fra at få A-dagpenge, kan der ikke automatisk pålægges tilbagebeta-

7. Baggrunden herfor er en bonus pater familias målestok. Herved forstås et normalmål, der opstilles til hjælp ved afgørelsen af, om en person har handlet forsvarligt.

lingspligt af en ydet hjælp. I en konkrete sag var ansøger kommet til skade på arbejdspladsen. Ansøger modtog sygedagpenge fra kommunen og fremsendte lægeerklæring til kommunen, men ikke til arbejdsgiveren, hvorfor han blev afskediget. Arbejdsløshedskassen fandt herefter, at han var selvforskyldt ledig og han blev udelukket fra arbejdsløshedsdagpenge. Ankestyrelsen ændrede afgørelsen, således at kommunen ikke havde været berettiget til at kræve hjælpen tilbagebetalt efter dagældende bistandslovs § 26, stk. 1, nr. 1, da ansøger havde fremsendt lægeerklæring til kommunen.

Når en ansøger ikke fremmøder til kontrol på arbejdsformidlingen og derved afskærer sig selv fra at få udbetalt arbejdsløshedsdagpenge, pålægges der tilbagebetalingspligt.

Begår den pågældende svig overfor sin A-kasse og derved ikke kan få udbetalt arbejdsløshedsdagpenge, kan der selvfølgelig pålægges tilbagebetaling af hjælpen. Ved svig forstås retsstridig fremsættelse af urigtige oplysninger mod bedre vidende eller fortielse af sandheden.

Personer, der er omfattet af aktivloven, men som sjældent opfylder betingelserne for støtte – selvstændige og studerende – vil i specielle situationer være berettiget til hjælp alligevel, fx en fiskeskipper, der på grund af vejrlig, ikke kan fiske. Hjælpen skal i så fald nok ske mod tilbagebetalingspligt, hvilket typisk vil være efter § 93, stk. 1, nr. 1, fordi ansøgeren burde have sparet op til situationer af denne art.

b) Pension (personligt tillæg)

Personligt tillæg ydes til pensionister, hvis forhold er særligt vanskelige, fx til medicin og behandlingsudgifter mm.

§ 43. Kommunalbestyrelsen kan undtagelsesvis træffe beslutning om tilbagebetaling af personlige tillæg. Tilbagebetaling kan kræves,

1) når der må ydes personligt tillæg på grund af uforsvarlig økonomi.

Denne bestemmelse har et meget snævert anvendelsesområde, idet kommunalbestyrelsen kun *undtagelsesvist* kan gøre hjælpen tilbagebetalingspligtig. Bestemmelsens anvendelsesområde er endvidere forskelligt fra aktivlovens ved, at bestemmelsen om tilbagebetaling i aktivloven primært vedrører forsørgelse, hvorimod bestemmelsen i pensionsloven kun vedrører ekstra ydelser udover den løbende pension.

P-1-04. Kommunen kunne ikke kræve tilbagebetaling af personligt tillæg som følge af uforsvarlig økonomi, når pensionisten på grund af svær psykisk lidelse ikke selv havde kunnet varetage sine personlige og økonomiske interesser. Ved vurderingen af om der forelå uforsvarlig økonomi skulle kommunen således tage hensyn til, om pensionisten ved fornuftig tilrettelæggelse af sine økonomiske og personlige forhold kunne have afholdt udgiften selv. Der forelå ikke uforsvarlig økonomi, hvis borgeren var forhindret i at varetage sine økonomiske og personlige interesser.

2.3.2. Mistet et andet forsørgelsesgrundlag

a) Aktivloven

§ 93. Kommunalbestyrelsen kan træffe beslutning om tilbagebetaling, når der ydes hjælp, 2) fordi modtageren ikke har givet nødvendige oplysninger til andre offentlige myndigheder, private m.fl., der har betydning for modtagelse af anden offentlig forsørgelsesydelse, tilbud efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats eller tilbud i medfør af integrationsprogrammet efter integrationsloven m.v.,

Bestemmelsen anvendes i de tilfælde, hvor det kan bebrejdes ansøgeren, at han har mistet et andet forsørgelsesgrundlag.

214-11. Aktivlovens bestemmelse om tilbagebetaling skal anvendes i tilfælde, hvor en person kan bebrejdes, at pågældende har mistet et andet forsørgelsesgrundlag, som der ellers ville være et til. Bestemmelsen giver kommunen mulighed for at kræve tilbagebetaling af kontanthjælp, hvis modtageren tilsidesætter sin oplysningspligt i et andet system med den virkning, at den anden ydelse bortfalder. I den konkrete sag var borgeren ved ansøgning om kontanthjælp ikke omfattet af bestemmelsen om tilbagebetaling. Han havde ikke undladt at give oplysninger, der ville have ført til, at han kunne modtage anden ydelse til forsørgelse. Han ville ikke have haft ret til sygedagpenge, selv om han havde oplyst om sit arbejde.

A-51-02. Der var ikke hjemmel til at pålægge tilbagebetalingspligt i et tilfælde, hvor ansøger på grund af egne forhold mistede retten til arbejdsløshedsunderstøttelse. Kommune og nævn havde som tilbagebetalingsgrund anvendt reglen om tilbagebetaling i tilfælde, hvor ansøger på grund af egne forhold har været årsag til at hun blev opsagt fra sit arbejde. Ankestyrelsen tog ikke stilling til om en anden tilbagebetalingsgrund kunne finde anvendelse.

A-21-02. Et ophold på et TAMU-center (træningskole for unge arbejdsløse med særlige vanskeligheder) kunne ikke ligestilles med et arbejde. En bortvisning fra et TAMU-center kunne således ikke ligestilles med den situation, at kontanthjælpsmodtageren selv havde været årsag til, at han blev opsagt fra et arbejde. Der kunne derfor ikke kræves tilbagebetaling af den udbetalte hjælp.

A-20-02. En kommune undlod trods tilkendegivelse herom at standse kontanthjælpen, selvom ansøgeren ikke tog i mod et anvist pasningstilbud til sit barn. Der var ikke hjemmel i aktivloven til at kræve tilbagebetaling af kontanthjælpen. Ankestyrelsen lagde vægt på, at afvisning af at tage imod et tilbud om børnepasning ikke kunne betragtes som afvisning af at tage imod et rimeligt tilbud om arbejde, aktivering eller andre beskæftigelsesfremmende foranstaltninger.

Arbejdsophør

Ansættelsesforhold kan ophøre enten ved, at den ansatte selv opsiger jobbet, eller arbejdsgiveren bringer forholdet til ophør. Afgørelse om tilbagebetaling af hjælp er afhængig af, hvordan ansættelsesforholdet er blevet bragt til ophør. Hvis ansøgeren selv har bragt forholdet til ophør, er der en formodning for, at hjælpen skal gøres tilbagebetalingspligtig.

Hvis arbejdsgiveren har bragt forholdet til ophør, afhænger spørgsmålet om tilbagebetaling af årsagen til ophøret. Det mest typiske eksempel på, at hjælpen ikke skal gøres tilbagebetalingspligtig er, hvis den pågældende opsiges på grund af arbejdsman-